

2002. - 46 с.
- Мошнич О. П. Гомеопатія - ефективна система терапії, профілактики і адаптації / Мошнич О. П. // Нетрадиційні методи лікування (натуропатія) з позицій доказової медицини : матеріали Наукового симпозиуму з міжнародною участю (м. Київ, 16 березня 2013 року). - Київ, 2013. - С. 52-54.
- Песонина С.П. Научное обоснование развития гомеопатической помощи населению российской федерации: автореф. дис. на соиск. уч. степ. д. мед. н.: спец. 14.00.33 "Общественное здоровье и здравоохранение" / С.П.Песонина. - Санкт-Петербург, 2007. - 42 с.
- Проценко Ю.В. Маркетинговые исследования регионального рынка гомеопатических лекарственных средств на примере Краснодарского края: автореф. дис. на соиск. уч. степ. к. фарм. н.: спец. 15.00.01 "Технология лекарств и организация фармацевтического дела" /Ю.В.Проценко. - Пятигорск, 2009. - 24 с.
- Серебряков С. Ассортимент гомеопрепаратов для лечения заболеваний органов пищеварения / С.Серебряков // Российские аптеки. -2003.-№7. - С.38-40.
- Хмилевский И. Занимайте свою нишу, господа... [Электронный ресурс] / И.Хмилевский //Еженедельник Аптека. - 2004. - №431(10). - Режим доступа: <http://www.apteka.ua/article/15109>
- Юбилей гомеопатической аптеки [Электронный ресурс] //Еженедельник Аптека. - 2005. - №514(43) - Режим доступа: <http://www.apteka.ua/article/2256>.

Гуцол Л.П.

СОСТОЯНИЕ И ОСОБЕННОСТИ РОЗНИЧНОЙ РЕАЛИЗАЦИИ ГОМЕОПАТИЧЕСКИХ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ (НА ПРИМЕРЕ АПТЕКИ №12 КП "ФАРМАЦИЯ" Г. КИЕВА)

Резюме. Проведен анализ розничной реализации гомеопатических лекарственных средств на базе аптеки №12 КП "Фармация" г. Киева за период 2009-2012 гг. Выявлен опережающий рост товарооборота гомеопатических лекарственных средств по сравнению с общим товарооборотом аптеки, а также уменьшение количества реализованных их упаковок. Установлено, что гомеопатические лекарственные средства промышленного производства характеризуются значительно меньшей экономической доступностью для больных по сравнению с обычными лекарственными средствами.

Ключевые слова: гомеопатические лекарственные средства, аптека, розничная реализация, товарооборот, количество упаковок, цена.

Hutsol L.P.

THE STATE AND FEATURES OF THE HOMEOPATHIC MEDICINES RETAIL (THE EXAMPLE OF HOMEOPATHIC PHARMACY №12 OF KYIV MUNICIPAL ENTERPRISE "PHARMACIA")

Summary. The homeopathic medicines retail in Homeopathic Pharmacy No12 of Kyiv Municipal Enterprise "Pharmacia" for the period from 2009 till 2012 has been analyzed. The accelerated growth of the homeopathic medicines turnover in comparison with the total turnover and the reducing number of their packages sold has been found. It is determined that homeopathic medicines of the industrial production are characterized by much lower economic affordability for patients in comparison with the conventional medicines.

Key words: homeopathic medicine, pharmacy, retail, turnover, number of packages, price.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2013р.

Гуцол Лариса Петрівна - к.мед.н., доцент, докторант кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова; drhutsol@ukr.net.

©Рудава С.І.

УДК: 613.2: 008.1

Рудава С.І.

Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПОКРАЩЕННІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Резюме. У статті розглянуто стан та особливості харчування населення України, соціально-економічні умови його оптимального забезпечення в країні і вплив на покращення здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, раціональне харчування, продукти харчування, захворюваність, тривалість життя, ефективність виробництва.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У формуванні та збереженні здоров'я, сприянні високій працездатності людини та активному її довголіттю важлива роль належить харчуванню. Воно має бути раціональним (розумним), повноцінним, з урахуванням віку людини, статі, характеру праці та інших особливостей. Як доведено світовим медичним досвідом і численними науковими дослідженнями, раціональне харчування є основою профілактики багатьох неінфекційних захворювань.

За оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), рівень здоров'я людини на 50 відсотків залежить від соціально-економічних умов і способу життя, у тому числі - на 30 відсотків від харчування (Сміян, 2009). Незбалансована їжа - один із найважливіших факторів ризику при виникненні серцево-судинних захворювань, онкозахворювань, різних форм діабету, остеопорозів, карієсу, ожиріння, виснаження та інших патологічних станів.

В зв'язку з нераціональним харчуванням відбувається-

ся втрата 4,5 % здорових років життя внаслідок передчасної смертності та інвалідності (Москаленко, 2009). Поряд з цим нераціональне незбалансоване харчування призводить до значних економічних збитків у суспільстві, що зумовлені витратами на діагностику, лікування, догляд за хворими, їх реабілітацію в медичних закладах, втратами для виробництва у зв'язку із захворюваннями працівників, а також втратами доходів їх сімей і зниженням життєвого рівня. Населення України несе великі витрати, пов'язані з лікуванням. Ринок лікарських засобів в країні становить понад 25 млрд. гривень [Мельник, 2011].

Світовий досвід свідчить, що виважена комплексна державна політика в продовольчій безпеці, створенні умов у забезпеченні населення повноцінним, раціональним харчуванням дає позитивні результати у зниженні захворюваності і покращенні здоров'я, збільшенні тривалості життя населення.

Однією з найбільш актуальних проблем соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах є необхідне продовольче забезпечення країни та раціональне харчування всіх груп населення, з якого, за даними ООН, 78% перебуває за межею бідності [Сич, 2013]. В країні низька спроможність переважної більшості населення у забезпеченні повноцінного харчового раціону, постійно порушується структура харчування. Як наслідок, більша половина випадків передчасної смерті (до 65 років) чоловіків і жінок зумовлені хворобами, пов'язаними з нездоровим харчуванням [Москаленко, 2009]. Зменшується тривалість життя. Порівняно з розвинутими країнами ЄС, тривалість життя населення в Україні на 10,5 років нижча [Томенко, 2012] і складає 70,3 року, підвищена смертність. Відповідно статистичним даним, коефіцієнт смертності населення в країні в 2011 р. становив 14,5 особи на 1000 населення. Порівняно з 1990 р. він зріс в 1,2 рази, а в середньому за 2001-2011 рр. він зріс в 1,3 рази і становив 15,8 особи на 1000 наявного населення ("Статистичний щорічник України за 2011 рік", 2012).

Метою статті є аналіз існуючого стану умов раціонального харчування населення України, його вплив на здоров'я та накреслити основні напрями вирішення економічних проблем повноцінного харчування всіх груп населення.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням одержаних результатів. В комплексі соціально-економічних факторів, що визначають стан здоров'я населення, найбільш важливу роль відіграє забезпечення потреб людини у повноцінному, раціональному харчуванні. Воно є найбільш важливим елементом суспільного відтворення, а способи виробництва продуктів харчування та організації їх споживання в країні залежать від рівня розвитку продуктивних сил суспільства та економічних умов.

Раціональне харчування - це фізіологічне повноцінне харчування з урахуванням особливостей кожної лю-

дини (віку, статі, роду діяльності, умов праці тощо), яке забезпечує постійний стан внутрішнього середовища організму, підтримує життєві прояви (ріст, розвиток, діяльність різних органів і систем), сприяє зміцненню здоров'я, підвищенню опору організму людини інфекціям. Основою всіх життєвих процесів організму людини є постійний обмін речовин між організмом і навколишнім середовищем. Із довілля людина споживає кисень, воду і харчові продукти. Роль їжі полягає в поповненні енергії і тканинних елементів, необхідних для росту, розвитку і функціонування організму, забезпечення обмінних процесів, нормального стану здоров'я і працездатності. Саме завдяки харчуванню забезпечується безперервність перебігу двох протилежних і взаємопов'язаних процесів асиміляції і дисиміляції.

Харчування населення є глобальною соціально-економічною проблемою. Її вирішення потребує об'єднання зусиль на світовому, регіональному та національному рівні. Проблема забезпечення продовольчої безпеки і покращення харчування людства були присвячені численні міжнародні форуми останніх десятиліть: Римська міжнародна конференція, П'ятдесят третя та П'ятдесят п'ята (2000, 2002рр.) сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я, Глобальний форум з питань продовольства (Марокко, 2002 р.), ініційований ООН Надзвичайний Саміт у Римі у зв'язку зі стрімким зростанням цін на продукти харчування у світі (2008 р.) та ін. Саміт з приводу "Цілей розвитку тисячоліття", що відбувся у вересні 2010 р., поставив завдання на період до 2015 року - поліпшити добробут людини у безпрецедентних масштабах і темпах, викоринити злидні і голод, встановити курс на скорочення у світі крайньої бідності [Таукач, 2011].

Міжнародні форуми визначили такі основні проблеми людства у сфері харчування, що потребують першочергового вирішення: наявність у достатній кількості продуктів харчування, доступність їх для всіх верств населення, безпечність для здоров'я та раціональність харчування.

На Римському надзвичайному Саміті Генсек ООН Пан Гі Мун заявив, що виробництво харчів в усьому світі має значно зрости, а державам треба впритул зайнятися забезпеченням продовольчої безпеки. Уже нині з браком продуктів харчування зіштовхнулися приблизно 830 мільйонів чоловік. За оцінками Світового банку, ця цифра може збільшитися на 100 мільйонів. Пан Гі Мун вважає, що для забезпечення зростаючого попиту на продукти харчування їх виробництво повинно збільшитися до 2030 року на 50 відсотків ("Голос України", 5 червня 2008).

При нарощуванні обсягів виробництва продуктів харчування важливим є забезпечення збалансованого раціонального харчування населення. Адже вплив харчових чинників на здоров'я людини та проблеми незбалансованого нераціонального харчування пов'язані як з недостатнім, так і з надмірним споживанням певних

харчових інгредієнтів, недостатнім надходженням в організм окремих мікроелементів та недостатньою чи надлишковою калорійністю (Москаленко, 2009). При цьому, дефіцит їжі або брак її різноманітності можуть спричинити недостатність харчування і пов'язані з цим захворювання.

Також переїдання, як одна з форм нераціонального харчування, стає причиною виникнення багатьох хронічних неінфекційних хвороб, у тому числі хвороб системи кровообігу, онкологічних захворювань, діабету, захворювань зубів тощо. Важливою проблемою громадського здоров'я є як недостатнє харчування, так і надмірне споживання харчових продуктів та забезпечення збалансованості харчування у відповідності з рекомендованими нормами споживання продуктів харчування на душу населення на рік.

Встановлено, що нераціональне незбалансоване харчування спричиняє значний тягар хвороб, який становить 9,7% від загального показника DALI (від числа років життя, втрачених внаслідок передчасної смерті, а також прожитих з інвалідністю). Щороку близько 2,7 млн. смертей у світі спричиняють хвороби, пов'язані з недостатнім споживанням фруктів та овочів [Москаленко, 2009]. Характерною особливістю сучасності є те, що населення розвинених країн споживає досить багато висококалорійних жирів і цукру. Це призводить до ожиріння. Незбалансоване харчування та низька рухливість населення спричиняють ожиріння не тільки серед забезпечених людей, але й серед осіб з низькими доходами.

Спостерігається нераціональне незбалансоване харчування зокрема у країнах Європейського регіону, до якого відноситься і Україна. У бідних прошарків населення харчування частіше всього складається з більш дешевих перероблених та консервованих харчових продуктів замість свіжої їжі. Причому в багатьох країнах не дотримуються рекомендовані експертами ВООЗ норми споживання населенням овочів і фруктів (400 г на добу).

Так, в країнах Південної Європи однією особою щодня споживається в середньому 272 г овочів і фруктів, країнах Балтії - 374, Азербайджані, Молдові, Україні - 254, Казахстані, Киргизстані і Узбекистані - лише 199 г. Середня кількість калорій на одну особу на день у країнах Європейського регіону ВООЗ становить 3301,6 ккал, ЄС - 3501,6 ккал, країнах СНД - 2944 ккал [Москаленко, 2009].

Встановлено, що недостатнє харчування, як і надмірне споживання харчових продуктів спричиняє цілу низку хвороб аліментарного характеру, що є важливою проблемою громадського здоров'я. За даними ВООЗ, майже 4% населення Європи страждає на ожиріння. Це підвищує ризик розвитку цукрового діабету у 100 разів і на 8-10 років скорочує тривалість життя. Деяким країнам проблема ожиріння коштує до 7% від загальної суми бюджетних асигнувань на охорону здоров'я [Мос-

каленко, 2009].

Аналіз публікацій Держкомстату України про сучасний стан харчування населення України протягом 1990-2011 рр. свідчить про наявність негативних тенденцій у стані харчування населення нашої країни. Це характеризується у першу чергу значним зменшенням калорійності раціонів населення та змінами їх структури за рахунок скорочення споживання переважної більшості цінних харчових продуктів і харчових речовин, дефіцитом трьох незамінних амінокислот (триптофану, метіоніну і валіну), що призводить до негативного впливу на біосинтез гемоглобіну, може викликати порушення діяльності нервової системи, обмінних процесів, фізичного розвитку, зниження імунітету і в цілому погіршує стан здоров'я населення.

Необхідно зауважити, що за енергетичною цінністю харчування Україна ще в недалекий період перебувала в групі найбільш розвинутих країн: у 1990 р. добовий душевий набір продуктів харчування містив 3,6 тис. ккал. В останньому десятиріччі минулого століття системна криза виробництва і споживання різко погіршила продовольчу ситуацію: у 1999 р. цей показник загрозливо знизився до 2,5 тис. ккал. Після 2000 р. почалося поступове підвищення середньодобового раціону, і у 2005 р. він становив уже 2,9 тис. ккал. Для порівняння: сучасний рівень цього показника в США - 3,9 тис. ккал, у країнах Європейського Союзу - 3,5 тис. ккал [Пасхавер, 2006].

Стан споживання продуктів харчування у розрахунку на одну особу у кг за рік протягом 1990-2011 рр. ілюструє таблиця 1. Наведені дані свідчать, що за вказані роки відбулося виразне зменшення споживання населенням України усіх продуктів харчування, за винятком яєць, олії та інших рослинних жирів, овочів та баштанних продовольчих культур, хліба та хлібопродуктів. Так, в 1,28-1,82 рази зменшилося споживання таких харчових продуктів як риба і рибопродукти, м'ясо і м'ясопродукти, молоко і молочні продукти, цукор. Споживання овочів та баштанних продовольчих культур зросло на 59,8%, олії та інших рослинних жирів - на 18,1%. Порівняно з раціональними нормами в меншій мірі споживалось за вказані роки найбільш цінних харчових продуктів. Так, в 2011 р. по м'ясу і м'ясопродуктах порівняно з раціональними нормами рівень споживання складав - 61,4%, молока і молочним продуктам - 53,9%, риби і рибопродуктам - 67,0%, фруктах, ягодах та винограду - 58,9%.

При збалансуванні харчування особливу увагу необхідно приділити споживанню овочів і плодів. Професор Любомир Хомічак, заступник директора з наукової роботи Інституту продовольчих ресурсів Національної академії аграрних наук України, стверджує, якщо сідає їсти, а на столі немає овочів чи фруктів, то й за стіл не варто сідати. Хай це буде салат, квашена капуста, часник чи цибуля або хрін. Важливо харчуватися різноманітно, їсти в день по кілька продуктів. І не за-

Таблиця 1. Споживання продуктів харчування населенням України (на одну особу за рік, кг) в 1990-2011 рр.

№ п/п	Продукти	Раціональні норми	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011р. до рац. норми, %
1	М'ясо і м'ясопродукти	83	68	39	33	31	33	35	39	39	42	46	51	50	52	51	61,4
2	Молоко і молочні продукти	380	373	244	199	205	225	226	226	226	235	225	214	212	206	205	53,9
3	Яйця, шт.	290	272	171	166	180	209	214	220	238	251	252	260	272	290	310	106,9
4	Риба і рибопродукти	20	17,5	3,6	8,4	11,0	11,9	12,0	12,3	14,4	14,1	15,3	17,5	15,1	14,5	13,4	67,0
5	Цукор	38	50	32	37	40	36	36	38	38	40	40	41	38	37	39	102,6
6	Олія та інші рослинні жири	13	11,6	8,2	9,4	10,0	10,7	11,3	13,0	13,5	13,6	14,3	15,0	15,4	14,8	13,7	105,4
7	Картопля	124	131	124	135	140	133	138	141	136	134	130	132	133	129	139	112,1
8	Овочі та баштанні продовольчі культури	161	102	97	102	105	108	114	115	120	127	118	129	137	144	163	101,2
9	Фрукти, ягоди, горіхи та виноград (без переробки на вино)	90	47	33	29	26	29	33	34	37	35	42	44	46	48	53	58,9
10	Хліб і хлібні продукти	101	141	128	125	130	131	125	126	124	120	116	115	112	111	110	108,9

Примітка. Таблиця складена на основі: Статистичний щорічник України за 2000 рік. - К.: "Техніка", 2001. - С. 422. Статистичний щорічник України за 2011 рік. - Київ: ТОВ "Август Трейд", 2012. - С. 417. Пасхвер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки //Економіка України. - 2006. - №4. - С. 45.

бувати про рухливість (Хомічак, 2013).

Найбільш суттєвими обставинами низького споживання населенням України продуктів харчування є, перш за все, низька ефективність агропромислового комплексу, зокрема сільського господарства, та низька купівельна спроможність населення. Досить сказати, що виробництво продукції сільського господарства в 2011р. порівняно з 1990 р. зменшилось на 17,4% ("Статистичний щорічник України в 2011 р.", 2012). У 2012 р. порівняно з 2011р. індекс сільськогосподарського виробництва становив 95,5%, в т.ч. у сільськогосподарських підприємствах - 93,5%, у господарствах населення - 97,6%. Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва у 2012 р. порівняно з 2011 р. склав 91,8%, в т.ч. в аграрних підприємствах - 89,1 %, у господарствах населення - 95,4% ("Економіка України за 2012 рік", 2013).

Кількість великої рогатої худоби порівняно з 1990 р. в Україні зменшилась в 2011 р. в 5,6 разів (з 24623 тис. голів, у т.ч. корів 8378 тис., до 4426 тис. голів, у т.ч. корів 2582 тис.), свиней - в 2,6 разів (з 19427 тис. до 7373 тис.), птиці - в 1,2 разів (з 246,1 млн. голів до 200,8 млн. голів), овець та кіз - в 4,8 разів (з 8419 тис. до 1739 тис.), виробництво м'яса у забійній вазі зменшилось в 2 рази (з 4358 тис. т. до 2144 тис. т.), виробництво молока зменшилось в 2,2 рази (з 24508 тис. т. до 11086 тис. т.) ("Статистичний щорічник України за 2011 рік", 2012).

Дещо збільшилось поголів'я великої рогатої худоби в 2012 р. порівняно з 2011 р. Загальна його кількість становила на 1 січня 2013 р. 4,5 млн. голів (на 1,8% більше, ніж на 1 січня 2012 р.), хоч корів кількість зменшилась на 0,8% . Також збільшилась кількість свиней до 7,5 млн. (на 1,9%), овець і кіз - до 1,75 млн. (на 0,5% більше), птиці всіх видів - до 213,9 млн. голів (на 6,5% більше) ("Економіка України за 2012 рік", 2013). Проте в цілому значно зменшилось поголів'я тваринництва і птиці порівняно з 1990 р. Це зумовлює необхідність імпортувати м'ясо. В 2011 р. імпорт свинини в Україну становив 86,2 тис. тонн, в 2012 р. - 203,7 тис. тонн. За даними Держкомстату України, в 2012 р. виробництво свіжої або охолодженої свинини в Україні знизилась на 7,1% порівняно з 2011 р. - до 171 тис. тонн. Виробництво замороженої свинини впало на 13,9% - до 7 тис. тонн [Рибальченко, 2013]. Характерним при імпорті м'яса є те, що близько 70% свинини становить блокове м'ясо, сало, баки, жир і субпродукти. В об'єднаній Європі такий продукт не використовується через низьку харчову цінність. Зате наші переробниками можуть серйозно здешевити свою продукцію.

Уже давно назріла необхідність підвищення ефективності агропромислового комплексу, зокрема сільського господарства та переробної промисловості, підтримки з боку держави і місцевих органів влади їх

розвитку і технічного переозброєння. Необхідно розробляти і реалізовувати на державному й регіональному рівнях цільові продуктові програми. А Державна програма повинна спрямовуватись, насамперед, на організацію міжрегіонального обміну й підтримку товарного виробництва регіонів з метою їх самозабезпечення [Саблук, 2008].

Низький рівень споживання найбільш цінних продуктів харчування порівняно з раціональними нормами їх споживання негативно впливає на стан здоров'я населення України, що спричинено в цілому його бідністю. Середньостатистична українська родина, згідно з даними Держкомстату України, проїдає майже 55 відсотків свого місячного бюджету, тоді як середньоєвропейська - лише 22 відсотки. Серед сімей, що виховують одну дитину, бідних - 33 відсотки; якщо двоє дітей, то за межею бідності опиняється уже 40 відсотків українських сімей; якщо четверо і більше дітей - практично 80 відсотків [Рибаків, 2012].

Такий стан пов'язаний з низькими доходами населення України. Середня місячна заробітна плата в країні за 2012 рік порівняно з 2010 р. зросла на 59%, але становила тільки 3025 гривень (378 доларів), середня місячна пенсія зросла відповідно на 42%, але становила тільки 1471 гривню (184 долари). Кількість пенсіонерів, які отримують пенсію в розмірі менше тисячі гривень, утричі зменшилось [Шевченко, 2013]. Це хоч і суттєве підвищення розмірів пенсії, проте ще в 2010 р. 2/3 пенсіонерів отримували пенсії менше тисячі гривень на місяць, що знижувало їх купівельну спроможність.

Нині ще низький рівень заробітної плати в Україні. За словами Голови Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики Петра Цибенка, 2,4 млн. працюючих громадян отримують заробітну платню менше мінімальної (розмір мінімальної заробітної плати встановлено з 1 січня - 1147 гривень, або 144 долари), а 3 млн. - близько двох тисяч гривень. Заробітна плата в структурі грошових доходів населення становить всього 39% [Олександрів, 2013].

Рівень заробітної плати в Україні значно нижчий, ніж у розвинених країнах Європейського Союзу. Так, у грудні 2011 р. середня заробітна плата за місяць у Польщі становила 945 євро, в Естонії - 865 євро, Латвії - 676 євро, Литві - 630 євро, а в Україні - 287 євро [Гриневич, 2012]. Значно нижчий рівень і мінімальної заробітної плати та пенсії в Україні, ніж в країнах ЄС. Зокрема, у Бельгії мінімальна заробітна плата становить 2064, 2 долара, у Франції - 1951, 9 долара, у Польщі - 496,7 долара, у Латвії - 403,2 долара [Хара, 2012], а в Україні з 1 січня 2013 р. розмір мінімальної заробітної плати встановлено у сумі 1147 гривень, або 144 долари (Закон України "Про Державний бюджет України на 2013 рік", 2012). Середній розмір пенсій, зокрема, у Польщі - 515 доларів, Чехії - 447 доларів, Естонії - 424 долари, Угорщині - 401 долар, Латвії - 360 доларів, Литві - 294 долари

[Коваленко, 2011], а в Україні - 184 долари.

На основі підвищення ефективності суспільного виробництва необхідно підвищувати як заробітну плату у виробничій і невиробничій сферах, так і соціальні виплати. Також більш цивілізованим повинен бути і стандарт життя в Україні. Якщо в країнах ЄС співвідношення доходів 10 відсотків найбагатших людей до доходів 10 відсотків найбідніших становить 5:1 - 7:1, то в Україні офіційно - 40:1 [Павловський, 2012].

В Україні в зв'язку з реформуванням власності провідні позиції займає приватна власність на засоби виробництва, що створило умови присвоєння в більших розмірах олігархічними кланами додаткового продукту. Частка заробітної плати в собівартості продукції, за даними Національної академії наук, становить 6,3%, а в Європейських країнах - понад 30 відсотків. Отримані доходи власниками приватизованих підприємств, очевидно, в незначних розмірах направляються на технічний розвиток, модернізацію виробництва, а в більшій мірі відбувається відтік капіталів за кордон. Тільки в 2011 р. з країни було вивезено 6,9 мільярда доларів [Павловський, 2012]. А за 2010-2011 рр. українські банки перерахували в офшорні зони та на Кіпр астрономічну суму - 53 мільярди 397 мільйонів доларів ("Інформаційне повідомлення", 2012).

Вкрай важливим у вирішенні проблеми раціонального харчування населення України є підвищення якості продуктів харчування. Як свідчить аналіз матеріалів досліджень, у 2012 р. Держспоживінспекція забракувала 36 відсотків продовольства, отриманого на перевірку. Найбільше бракували рибу та рибопродукти. В країні сьогодні немає належного контролю за якістю продукції. Виробник їх нам не гарантує, а сам споживач безпосередньо не може вплинути на якість. Відтак сьогодні якість продуктів харчування визначає той, хто їх продає.

При виготовленні продуктів харчування необхідно підвищити роль Державного стандарту України (ДСТУ, колишній ГОСТ) і в більшій мірі Держспоживінспекції контролювати дотримання технічних умов на виробництві (ТУ). А в цілому потребує вирішення проблеми ухвалення в Україні Концепції здорового харчування людини. Зокрема, Японія таку програму прийняла, і за два десятиліття вік життя людей там збільшився на 5-7 років. А в нас, купуючи ті чи інші продукти, люди не знають, що вони купують і навіщо їм це потрібно [Хомічак, 2013].

Особливої уваги заслуговує вирішення проблеми харчування учнівської молоді та студентів. У сучасному ритмі життя діти й молодь часто не виділяють часу на повноцінний прийом їжі. За це платять власним здоров'ям.

Результати опитування свідчать про недостатній рівень дотримання правильного режиму харчування. Лише 64% української учнівської молоді регулярно снідають у будні. Інші ж снідають інколи або зовсім нехтують прийомом їжі вранці.

Важливо розуміти, що для сьогоденних дітей і підлітків достатнє здорове харчування та високий рівень фізичної активності є необхідними передумовами тривалого й якісного життя. Згідно з інформацією ВООЗ, близько 2/3 передчасних смертей і 1/3 всього тягаря хвороб у дорослих зумовлені станом здоров'я та способом життя, що формуються в дитинстві [Кучеренко, 2012].

Нездорове харчування учнівської молоді й студентів призводять до захворювань органів травлення, серцево-судинної системи, ожиріння, психічних розладів, зниження працездатності, погіршення зору й пам'яті, а в підсумку позначаються не лише на здоров'ї, а й на успішності. В той же час дотримання режиму та якості харчування допомагає уникнути зайвої ваги, нормалізує роботу шлунка та кишечника, організм краще засвоює корисні речовини харчових продуктів.

У всіх навчальних закладах молодь повинна забезпечуватись гарячими обідами. Учні та студенти повинні мати максимальний доступ до здорових харчових продуктів і умови для комфортного прийому їжі.

Проблема раціонального харчування тісно пов'язана з проблемою забезпечення населення чистою питною водою. Право людини на чисту питну воду закріпила Генеральна Асамблея ООН. Згідно з даними ООН, щороку від хвороб, спричинених уживанням непридатної для пиття води, помирають близько 1,5 мільйона дітей в усьому світі. 884 мільйони жителів Землі не мають доступу до чистої води, а 2,6 мільярда осіб проживають в антисанітарних умовах ("Голос України", 2010).

За даними ВООЗ, 85 відсотків усіх захворювань у світі передаються через воду. Щороку у світі від цих хвороб гинуть майже 25 мільйонів людей [Філіпчук, 2010]. Наші екологи запевняють, що погіршення якості води нині спостерігається у всіх великих містах країни. Найбільш критична ситуація на півдні. 61 відсоток вітчизняних водних ресурсів не відповідає стандартам і нормам, затвердженим ще за радянських часів. За словами керівника "Гідротехнології" В.Синяка, "Дніпро - це на 60 відсотків вода, що була у вжитку. А її споживає дві третини населення України".

Низька якість і питної води. Навіть кринична вода нині не відповідає стандартам, що вже казати про водогінну. Одна чверть водогонів та каналізаційних систем знаходиться в аварійному стані. Служба "Гідротех-

нології" вважає, що органіка, яка є у водогінних трубах, поєднуючись із хлором, яким очищають воду, виділяє діоксини: речовини, які не виводяться з організму і знищують імунітет людей. Щодо інших показників, то підвищена концентрація в воді ізотопів вуглецю, водню і кисню прискорює старіння організму. Солі алюмінію пригнічують розумову активність (передусім у дітей). Надлишок міді вражає нирки і печінку, миш'яку - центральну нервову систему [Філіпчук, 2010].

Висновки та перспективи подальших розробок

Для збереження і зміцнення здоров'я населення України та забезпечення майбутнього держави необхідно:

- розробити і ухвалити в країні Концепцію здорового харчування;
- розробити і реалізувати на державному й регіональному рівнях цільові продуктові програми;
- розробити і реалізувати програму високоефективного розвитку сільського господарства і переробних галузей на основі використання досягнень науки і передового національного й світового досвіду, націлену на збільшення високоякісних продуктів харчування;
- забезпечити державою постійний контроль за якістю продуктів харчування, підвищити роль Державного стандарту України, Держспоживінспекції здійснювати постійний контроль по дотриманню технічних умов на виробництві;
- підвищити рівень оплати працівникам виробничої і невиробничої сфери, соціальні виплати населенню країни на основі підвищення ефективності суспільного виробництва;
- інформувати громадськість про здорове харчування в навчальних закладах, на робочих місцях, в магазинах, об'єктах громадського харчування;
- медичному персоналу закладів первинної ланки охорони здоров'я проводити ефективні освітні заходи по підтриманню населенням здорових навичок харчування;
- покращити якість питної води (централізованої і децентралізованої, альтернативної і фасованої), дотримуватись у її постачанні для споживання населенням вимог санітарних норм і правил для всієї питної води, здійснювати постійний контроль за якістю питної води службою санепіднагляду МОЗ України.

Список літератури

- Закон України "Про Державний бюджет України на 2013 рік" //Голос України. - 18 грудня. 2012 р. - С. 4.
- Гриневиц В. У країні невідкладної допомоги //Голос України. - 10 квітня 2012 р. - С. 8.
- Економіка України за 2012 рік //Урядовий кур'єр. - 2 лютого 2013 року. - С. 6.
- Інформаційне повідомлення //Голос України. - 28 липня 2012 р. - С. 1.
- Коваленко С. Уряд планує оскарження "чорнобильські" судові рішення // Голос України. - 1 грудня 2011 р. - С. 5.
- Кучеренко А. Покладіть здоров'я на тарілку //Голос України. - 26 квітня 2012 р. - С. 13.
- Мельник С. Довіряйте фахівцям, а не рекламі ліків //Голос України. - 19 жовтня 2011 р. - С. 3.
- Москаленко В.С. Особливості харчування населення України та їх вплив на здоров'я /В.С.Москаленко, Т.С.Грузева, Л.І.Галієнко //Науковий вісник національного університету імені О.О.Богомольця. - 2009. - №3.
- ООН визнала право людини на чисту воду //Голос України. - 30 липня

- 2010 р. - С. 9.
- Олександрів С. Лише третина випускників отримали направлення на роботу //Голос України. - 19 квітня 2013 р. - С. 2.
- Павловський А. Бідність по-українськи //Голос України. - 3 березня 2012р. - С. 9.
- Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки //Економіка України. - 2006. - №4. - С. 43.
- Почім хліб наш насущний? //Голос України. - 5 червня 2008 р. - С. 4.
- Рибаков І. Реформа медицини має розпочатися з тотального оздоровлення нації //Голос України. - 11 січня 2012 р. - С. 5.
- Рибальченко В. Вітчизняного тваринника губить сплеск дохлятини //Голос України. - 30 квітня 2013 р. - С. 13.
- Саблук П. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України //Економіка України. - №12. - 2008. - С. 10.
- Сич О. Плата неадекватна якості //Голос України. - 19 квітня 2013 р. - С. 14.
- Сміян Н. Здоровій нації -здорове харчування //Голос України. - 20 серпня 2009 р. - С. 3.
- Статистичний щорічник України за 2000 рік. - Київ: "Техніка", 2001. - С. 422.
- Статистичний щорічник України за 2011 рік. - Київ: ТОВ "Август Трейд", 2012. - С. 143, 173, 177, 336.
- Таукач А. Пан Гімун: "ООН дуже цінує участь України у миротворчих операціях" //Голос України. - 19 квітня 2011 р. - С. 3.
- Томенко М. Україна: країна здорових людей чи держава спортивних доробудів? //Голос України. - 5 травня 2012 р. - С. 4.
- Філіпчук Н. Жива вода чи мертва? //Голос України. - 17 квітня 2010 р. - С. 15.
- Хара В. Зарплата українців у рази менша, ніж громадян ЄС //Голос України. - 24 березня 2012 р. - С. 5.
- Хомичак Любомир. Найчистіші продукти сьогодні - цукор і сіль //Україна молода. - 26-27 квітня 2013 р. - С. 19.
- Шевченко А. Не має іншого вибору, аніж реформи //Голос України. - 2 березня 2013 р. - С. 2.

Рудавка С.И.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЦИОНАЛЬНОГО ПИТАНИЯ И ЕГО РОЛЬ В УЛУЧШЕНИИ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Резюме. В статье рассмотрено состояние и особенности питания населения Украины, социально-экономические условия его оптимального обеспечения в стране и влияние на улучшение здоровья.

Ключевые слова: здоровье, рациональное питание, продукты питания, заболеваемость, продолжительность жизни, эффективность производства.

Rudavka S.I.

THE ECONOMIC PROBLEMS OF THE RATIONAL NUTRITION AND ITS ROLE ON IMPROVING HEALTH OF THE POPULATION OF UKRAINE

Summary. In this article the state and features of the nutrition of population of Ukraine, social and economic conditions of its optimal provision in the country and its impact on improving of health are considered.

Key words: health, rational nutrition, food, morbidity, lifetime, production efficiency.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2013р.

Рудавка Станіслав Іванович - к.економ.н., доцент кафедри філософії і суспільних наук Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова; (0432) 562370.
